

V mene otca

Az apa nevében

„Az épületnek önálló lakóháznak kell lennie. A pincebelyeségből és a fürdőszobából nyíló ablakok a szomszéd felőli oldalon szellőzőablakként kell, hogy funkcionáljanak, és átlátatatlan üveggel kell ellátva lenniük. A szennyvíz elvezetése a víztisztító állomáson át kell, hogy történjen, a kútól 15 méternyi, szivárgás esetén 30 méternyi távolságra.”

Határozat az építkezés engedélyezéséről – családi ház átépítése, mellékkeliséggel, kiállítva. 263/66 kelt. 1967. 02. 07.

Gyerekorvoshoz mentem, pedig már elmúltam húsz, épp a katonai szolgálomat teljesíttem.

A nővérke külön hangsúlyozta, hogy az orvos nem láthat egyenruhában, csak bedühödne tőle: utálja a katonákat, a rendőröket, a vasutasokat, még az egészségügyi nővéreket is utálja. Ezért nincs rajtam nővérköpeny, mondta a nővérke. Hogy minek mentem oda egyáltalán? Nem zárom ki, hogy az egész csak álmodtam valamikor hatvanháromban, vagy még korábban. Egyszerűen rosszul voltam. Mikor beléptem a rendelőbe, tekintetem megakadt az orvos kezén. A jobbán hiányzott a középső és a mutatóujj.

„Nos, mi a panasz?“, kérdezte.

Aztán úgy döntött, megvizsgálja a heréimet, babrálni kezdte, és mondott valami olyat, ami később fontosnak bizonyult: „Eltárs, maga, ha lehet, ne szaporodjon! Ne szaporodjon, mert ragadozót fog nemzeni.”

Vártam, mi fog következni.

Az orvos folytatta: „De ha az asszonyka beteges lesz, aszott és gyenge, s már harmincévesen kihullanak a fogai, ami fiatal nőknél elég ritka, akkor ez a maga által nemzett ragadozó igencsak rosszul fog járni. Mert gyáva ember születik. Olyan, aki belül ragadozó, de kifelé titkolja ezt. Szóval, senkivel ne cseszél ki, fiacskám!”

Figyelmeztetően felemelte a mutatóujját a jobb kezén.

Tehát a mutatóujj nem hiányzott.

Ott ültem a hideg föliával bevont rendelői ágyon, a farkam lógott, heréim sorsa az orvos tenyerében. Méregette őket.

„Bár az is lehet”, mormogta, „hogy szerencséd van, és impotens leszel. Ez megmagyarázná, hogy az egyik heréd valahogy nincs rendesen kifejlődve... mintha össze lenne húzóva... mintha össze lenne zsugorodva... egy apró, édes kis tököcske.” Megrántott a golyóimnál fogva, aztán pofonvágott: „Szóval, te csak ne kúrogassál senkit, megértetted?”

Reflexszerűen arcon rúgtam: inkább afféle görcsös reakció volt ez, mint agresszív válasz. Gyorsan felhúztam az alsómat, és eltűntem a rendelőből. A linóleumról kiabált utánam, ahol a rúgás után fekvé maradt: „Úgyis tudom, hogy katona vagy! Gondolod, hogy nincsenek meg az aktáid?! Megütöttél egy orvost! Ezért be fognak zárni!”

Rohantam kifelé, és akkor hirtelen rájöttem, hogy én ismerek egy olyan nőt... Egy pontosan olyan nőt, amilyenről az orvos beszélt.

A fiam szólt, hogy el akarja adni a szülői házat. A ház fele még mindig az enyém volt. Vagyis nem, másképp történt a dolog: hívott valami nő, hogy meg akarja venni a házat a fiától. A fiam biztos, hogy nem jelentkezett. Nem is köszönne nekem. Most a kisebbik gyerekről beszélek. A nagyobb az más, de ő is elköltözött valahova, még a címét sem hagyta meg.

Nekem is volt valaha apám. Azt hiszem, erdész volt. Egy kincstári szekér és egy ló volt alá kirendelve. Egyszer elvitt magával, még most is hallom az ostorsuhogást, azt a rövid, éles hangot. A töltés göröngyös volt, rendesen dobált minket, apám a nyelvével csettintgetett, olykor kiköpött, majd hirtelen a folyó menti erdőre mutatott és azt mondta: „Ezt az egészet én ültetem”. A szekér lekanyarodott a töltésről, elcsörömpölt egész az erdő széléig.

Leugrottam a fűbe, onnan néztem apámat. Nem volt öreg. Mindig nagyon félttem az öregségtől. Akkor még nem tudtam elképzelni, hogyan fog majd kinézni apám öregsége: cukorhaj, lassan fogyó láb, tehetetlenség. Anyám ekkor már végleg a hatalmába kerítette.

A fák között bokrok nyíltak, volt, amelyik beteg volt, és lekókadta a lombja. Alattuk kétélűek fényes háta csillogott. Nyirkosság. Apám lassan leszállt a szekérről, megpaskolta a ló fenekét. A lovat jobban szerette, mint engem, de nem panaszkodom, nem akarom túl komolyan venni ezt a történetet.

Idéfyelj, kicsit neked is segítened kell, mondta anyám magyarul apámnak, amikor egy évtizeddel később a magasra stószolt fekvőhelyen próbálta őt a másik oldalára fordítani.

A víz térdig ért, áradási terület volt. Hatalmas szűnyogok termettek arrafelé, onnan húztak rajokban a város irányába. A ló nyerített, apám csitította. Egyre beljebb hatoltunk az erdőbe.

Adok én neked, fújtatott anyám, amikor apát a másik oldalára fordította.

József, mondta szemrehányón.

Idéfyelj, Ilonka, kezdett beszélgetni anyám később a feleségemmel, igyekezett felkelteni a figyelmét, holott nem szerette a nőket, a férfiakat jobban szerette, mert azok meghallgatták, amikor beszélt, legalább is úgy tűnt, de a nők nem, azok csak mondták, amikor anyám beszélgetett velük, hogy hallgatják: hallgatlak, Marika, mondták, de közben a libatollat fosztották, vagy a gyerekeket terelgették, *idéfyelj*, rángatta anyám a menyasszonyt, ezt a figyelmetlen hallgatót a karjánál fogva, hallgatlak, Marika, mondta az.

Anyám megfordította apámat.

Még azok is, akik szeretik a másikat, pokollá tudják tenni egymás életét.

Apámnak magas szárú gumicsizmája volt, de nekem le kellett vennem a cipőmet, hogy ne tegyem tönkre, mezítláb lépkedtem a szekér mellett a sárban és a vízben. A nadrágom átázott, de apámat ez nem zavarta. Meg se mukkanntam, ha a sarkamba valami éles dolog szúródott, legfeljebb megálltam egy pillanatra. „Gyerünk, gyerünk,” mordult rám, és a csizmái egyre mélyebbre süllyedtek. A gyereket meg kell nevelni, mondta mindig anyámnak. Várta az áradásokat, de azok Közép-Európát sokkal később érték el, a járásunkat meg teljesen elkerülték. Amikor megláttam a száráig sárba süppedt csizmát, olyan volt, mintha nem is árvízderdőben lennénk, hanem abban az ürülékkel teli tartályban, amelyet az új szennyvíztisztító mellé helyeztek el, pontosan oda, ahol az erdő a város határával találkozik. Elképzeltem, ahogy apám lassan elsüllyed a szomszédok által kitermelt szarban. Azt kívántam, bárcsak belefutna abba a trutyimóba. Talán túl kemény voltam hozzá? Gondolom, ezt értélte volna. Évek múlva aztán rádöbentem, hogy ez az emlék kicsit ki lett színezve, mert a víztisztítót a Vadász utcában akkor építették, amikor apám már nem tudott mozogni.

Felcsörtettünk az erdei platóhoz, fel a szigethez a posvány birodalmában. „Minek másztunk fel ide?” kérdeztem dacosan, egy farönkön ülve. Mindkét tenyeremmel a fájós lábam simogattam. „Tetszik itt nekem” vakkantotta ő, majd rágyújtott egy cigarettára, és egy pillanat múlva már fújta is a füstöt, egyenesen a szemembe.

Apám híresen lusta ember volt.

Nem kapkodta el a dolgokat.

Az általam ismert emberek közül például egyedül ő tudott lazítani: csak úgy üldögélni valahol és bőfögni maga elé, sőt, biztos vagyok benne, hogy ilyenkor nem gondolt semmire. Egyszerűen csak üldögélt ott, és hagyta, hogy beszippantsa az üresség. A buddhizmusról persze fogalma sem volt. A szülei a pusztáról jöttek, ott volt gazdaságuk. Egyszer meglátogattuk őket, többször nem, nem volt pénz az útra, vagy anyám veszett össze velük, aztán lehúzta a redőnyt és kész. A pusztában lovak rohagáltak, a pocsolóyokban

BALLA
De la Cruz
(Hruska Nóra ford.)
Nap kiadó,
Dunaszerdahely,
2006

„Remete”
Magyar Lettre
Internationale, 63

„Gottesgnade”
(Rédey Zoltán
interjúja)
„Halszálka
a torokban avagy
hol lennénk
a verbalizmusok
nélkül”
Jelenkor, 2003. 11

meg fekete disznók hemperegtek. Apám szülei szürke marhát neveltek, emlékszem a kétoldalt nőtt szarvaikra. Meg az öreg bútorok illatára a hosszú és alacsony házikóban. A ház lakói a középosztály megkeseredett és lepusztult képviselőinek tünnek, akiket Budapest polgári negyedeiből üldöztött el a sors csapása. Szobák, illatozó bútorokkal zsúfolva... Kis vitrinek szentképekkel, a szűz természetellenesen hidegnek tűnő viaszos arcképével, aranszálakkal díszített apró kereszttek, rengeteg pohár, bögre, teáscsésze, porcelánnipek, gyertyatartók, és egyéb szirsárságok meg csecsebecsék. A vastag, poros szőnyegen öreg fotelek bordó, sötétszürke, sötétbarna, vagy bíborszín huzattal. S azok a furcsa ottománok... Mintha több fejű emberekhez tartoztak volna, vagy olyanokhoz, akiknek túl sok a lábuk, megszámlálhatatlan mennyiségű karjaik vannak, ottománok, amelyek a fal mellett tekeregnek, egyszer balra, másszor jobbra. És egy rakás fekete könyv, kizárólag fekete könyvek zöldes lapokkal, hosszú sorokban a polcokon. Alacsony mennyezet, naftalinbűz. Az édes likőrök illata... És a csend, a csend, a csend, legfeljebb a padló recsenése itt-ott... Szoknyákban terpeszkedő nők, inas férfiak bőrmellényben, gyerekek sehol, senki velem egykorú, csak öregemberek.

Hogy mért beszélék apámról?

Ebben az apa fiú kapcsolatban ugyan ő volt az apa, de ennek nincs jelentősége, hogy éppen ő, szóval, ezzel a kapcsolattal, ahol én voltam a fiú és valaki más az apa, nekem nem volt semmi bajom. Mindezek és mindenek ellenére nem voltak skrupulusaim e viszonytól. A fiú szerepében otthon éreztem magam. Meg tudtam oldani mindezt. De a fiammal való kapcsolatomban rosszul érzem magam. Összefoglalva annyit tudok csak mondani, hogy túl korán kaptam meg a szülői feladatokat. Vagy a fiam nem tudtak a fiammá lenni? Lehet, hogy ők nem a megfelelő fiak?

Valahogy így: a fiam egyszerűen nem tudnak fiakká lenni.

Akartam gyereket.

Vagy nem?

Talán ebben különböztem a velem egykorúaktól. Felnőttünk, és fokozatosan elköltöztünk a negyedből, de nem túl messzire, akkor nem lehetett túl messzire költözni. Kirepültünk ugyan a szülői fészekből, de a szomszéd ágon már landoltunk is. És ehhez a rövid repüléshez is komoly ürrügy kellett: a házasság. Többségünket inkább a futball érdekelte, az asztalosság, a bádogosmesterség, az ideges Barabás például arról álmodott, hogy autószerelő lesz, viszont igaz, hogy dugni is akartunk, de a dugás természetes következményei már nem smakkoltak nekünk. Vagy csak nekem nem smakkoltak? Az volt az érzésem, hogy a szülők a gondoskodásukkal és a szeretetükkel – ha egyáltalán képesek bármi hasonlóra – egész életükben csak azt a szenvedést mérseklik, amelyet a gyerekeikre mértek azzal, hogy a világra hozták őket. A barátaim, gondolom, vágytak arra, hogy fenntartsák a szüleiket, ebben nem kételkedem. De miféle családok voltak ezek? Munkás- vagy parasztsorból származó alkoholista bunkók. Szóval sem a királyok, sem a galambnép nem jöhetett szóba. Az embereknek ebben a városban nem volt közük semmilyen nációhoz. A nációk feloldódtak a határ menti kopulációban, a határok pedig felolvadtak a háborúk alatt és a háborúk után, mert mindig más nyikhajok rajzolták át azokat, olyanok, akik a vonalakat vagy vakon, vagy rosszindulattal húzták meg, aztán lengették a zászlait, a torkukból meg hazafias dalok bőfögték fel. Pont ugyanúgy, ahogy az elődeik, és az elődeik elődei csinálták: megszokásból.

A könyvekkel később sokat foglalkoztam.

Olvastam a hallgatás fontosságáról, és lassan megértettem, hogy személy szerint én mindössze a csendes háztartásig jutottam el. S ebbe a csendbe sokszor valami finom zöreje keveredett, egy szárazan suhogó hang: igen, fekdüdtem a pamlagon, és túrtam az orrom. Akkor ezt nem találtam gusztustalannak.

Nem tudatosítottam, hogy valaki figyel.

De a kisebbik gyerek figyelt. És ezért lett az, hogy megutált.

De azt hiszem, ő mindenkit megutálna, ha kellő ideig figyelne.

A katonaság után felvettek raktárosnak egy vasedény boltba. Idősebb, negyvenes kollégák felügyelete alatt kezdtem, akiket tiszteltem. Jóval később, negyvenévesen rájöttem, hogy fölösleges volt tisztelnem őket. A negyvenesek egyszerűen gyerekek, idősebbek és kevésbé mozgékonyak ugyan, mint a gyerekek, de gyerekek: csalódottak, morcosak, bosszúállók. Hol itt a racio-

nalitás? Talán később jelentkeznek? Már évek óta várok rá. Istenem! neurotikus, frusztrált, megöregedett gyerekek! Tele be nem teljesült vágyakkal és a félelemmel, hogy e vágyak már soha nem fognak beteljesülni. Egy negyvenes határozottan rosszabbul áll, mint egy tapasztalatlan és naiv ifjanc, tudatában van az elfecsérelt időnek, labilis, és pánikszerűen cselekszik.

De hát mit tudtam én akkor erről?

A foci volt a legfontosabb dolog az életemben. A városka stadionja többnyire megtelt, amikor játszottunk, és elég nagy stadion volt. Korán reggel a töltésen futottam mezítláb, lyukas melegítőben, télen, nyáron, esőben, hóban, sárban, porban. Éhesen, reggeli nélkül. Mert így a legjobb futni. Olykor látomásaim voltak az éhségtől és a fáradtságtól. Ez volt a jel, hogy meg kell állni kicsit pihenni. Ezt mindig vereségként könyveltem el. Egy kicsit leültem a fűre csípőre tett kézzel, mélyeket lélegeztem és bámultam a folyót. A koszos víz lassan folyt, mintha az egész folyamat meg akarna állni. A víz felszínét sárgásbarna hab borította. A halak hasukkal felfelé lebegtek benne. A srácok meg botokkal bökdösték őket. Aztán a kóbor macskákat kényszerítették, hogy falják tele magukat a haldögökkel. Később a haláltusában rángatózó macskatemeteket a vízbe dobálták. Olyan volt ez, mintha a folyóban a halak mellett macskák is élneek, akiket ugyanúgy, mint a halakat, a surányi cukorgyárból kiömlő hab pusztít el. A folyó búzlott. Fiatalságom egyik intim illata volt ez, nagyon szeretem, és bármikor fel tudom idézni az emlékezetemben. De minek? Ültem a fűben, és erőt gyűjtöttem a további futáshoz. Vagy így: felálltam, és futottam, hogy még több erőt gyűjtsék. Mert csak erőfeszítéssel keletkezhet erő a következő erőfeszítéshez. Ebben rejlik a sport lényege. Ezt megértettem. Szenvedj, hogy jobban bírd a szenvedést. Ma kicsit már furcsálom ezt. Vannak a fiammal egyidős barátaim, s ezek a barátok futnak, súlyozóznak, izzadnak és lihegnek. Gyerekek még! A jövőről álmodoznak. Egyszer: negyvenesek. Ilyen például Gál. Egyenesen tartja magát, mint a gyertya, található hasonlat most nem jut eszembe. Esetleg: mereven, mint a fasz? Elnézést. Élő példája az olyan embernek, aki nem adta fel a reményt, hogy egyszer az életben még fiatal lehet, hogy visszatérhet a gyerekkorba, elég csak szorgalmasan edzenie, és alávetnie magát a fájdalmas procedúrának. És akkor újraélheti az életét. Elkerülheti a hibákat. Hogy nem pincérnek fog kitanulni, például, hanem mindjárt programozással és a számítógépes alkalmazásokkal kezd majd. De hol lesznek már azok a számítógépek, mire felnő? Hol lesznek már azok a számítógépes alkatrészekkel üzerkedő szélhámosok? Hol lesznek a szoftverkalózkodók? Ezt Gál nem tudja. Nem tudja, hogy abban az új gyerekkorban pontosan mit kéne csinálnia, mivel kéne foglalkoznia, hogy ha újra negyvenes lesz, mindez ne érje őt készületlenül. Lehet, hogy a kisebbik fiam is edzeni kezdett. De amikor láttam őt az ügyvédi irodában, nem úgy tűnt. Gömbölyödő hasinkó, szürke bőrszín, csapott váll, vékony lábak, bamba tekintet. Nyilván amolyan sörvívó típus. Egy sörfilozófus. Inkább Gáltól vehetnének példát. De ez most mindegy: a kisebbik fiam sem lesz már fiatalabb. Nem beszélve rólam. Holott még egész jól érzem magam.

Úgy a harmadik hónapja lehettem raktáros, amikor a boltba új lányt vettek fel. Úgyes volt. És szép volt a hangja. Mikor telefonált, az ügyfelek nyilván egy szép lányt képzeltek el a vonal túlsó végén. Szép ugyan nem volt, de csúnya sem. Átlagos? Nekem megfelelt. A fiatal sportolónak szexre van szüksége, ez nagy igazság. De ez a lány szebb volt, mint az átlag. Néhány nap múlva megtudtam, hogy nem is lány, hanem egy érett nő, tőlem öt évvel idősebb. Rögtön meg kellett volna éreznem, hogy veszély leselkedik rám. Csakhogy megérezni valamit az én koromban? Az én rövidre vágott húszéves sérómmal? A szabad fiatalember világa, amelyben addig éltem, egyszerű volt: reggel futás a töltésen, aztán a munka a raktárban, marhulás a kollégákkal, aztán edzés, meccs, majd a fáradtság, éjszaka az alvás, aztán megint reggel – valamit netán kihagytam? Igen, a szexről való fantáziálást. Elképzelni nem létező nőket létező nők részleteiből összerakva. Így született meg a tökéletes: egyiknek a lába, másinak a csípője, harmadiknak a melleiből, megint egy másik illatából, hangjából, mozdulataiból. Az ilyen nőnek soha nem volt lelke, személyisége, preferenciája, minden utasításra készségesen reagált, hagyta magát egyik oldalról a másikra fordítani, nem tiltakozott, nem is vihogott, mikor túl hamar mentem el. És mi az, hogy túl hamar? Tudtam én akkor, mi az, hogy túl hamar?

Nem éreztem a veszélyt.

A csapdát, amely felé tartottam, mint a sajttól elbódult egér.

Mint az egértől elbódult macska.

(regényrészlet)

GYÖRGY NORBERT FORDÍTÁSA